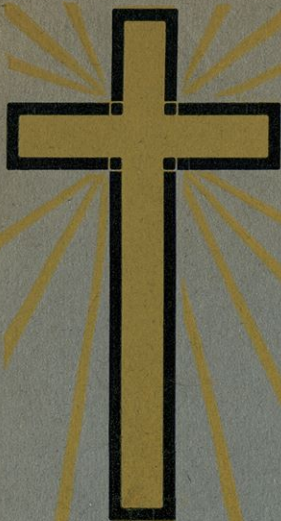
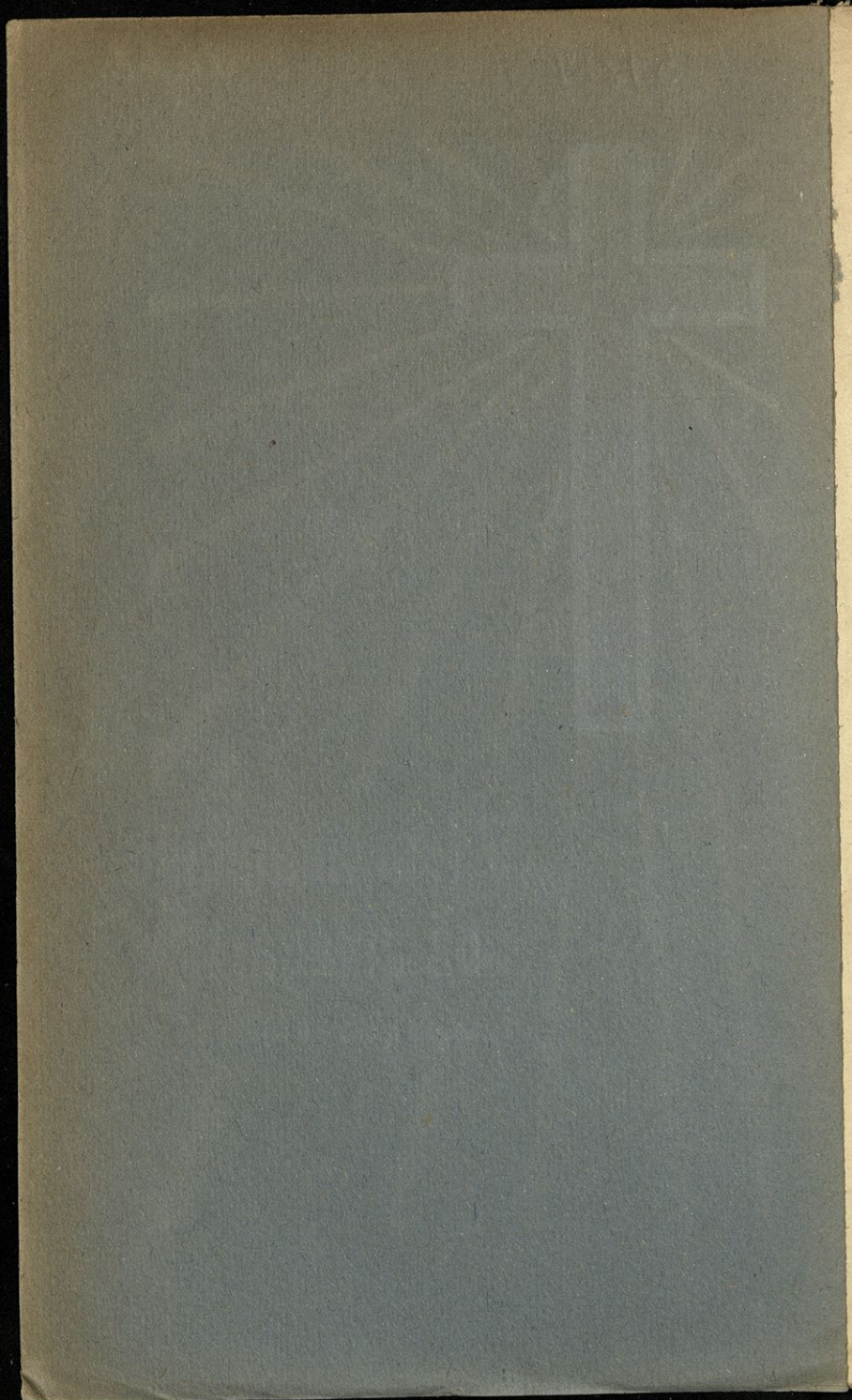

39819

**„V tem znamenju
boš zmagal!“**

Zgodovinski igrokaz v 5 dejanjih.

V proslavo Konstantinskega cerkvenega jubileja

313

1913

„V tem znamenju boš zmagal!“

ali

izpreobrnjenje rimskega cesarja Konstantina Velikega

in

najdba Kristusovega križa.

Zgodovinski igrokaz v 5 dejanjih.

Priredil

z jubilejnim uvodom

Fr. R.

Izdalo in založilo K. s. izobraževalno društvo v Mekinjah.

Natisnil Ant. Slatnar v Kamniku.

Vprizoritev te igre je dovoljena društvom le pod pogojem, ako naroče pri založništvu (k. s. izobraž. društvo v Mekinjah, p. Kamnik) po 6 izvodov te knjižice.

030027252

Leto — 313 — po Kristusu

je zarisano v letnikih cerkvene, kakor tudi svetovne zgodovine z blestečimi, zlatimi črkami. Spominja nas velikega zgodovinskega dogodka, ki je popolnoma preobrazil svet ter prinesel vesoljnemu človeštvu neizmerno blagrov za čas in večnost: Križ je zmagal nad paganstvom; rimsko cesarstvo se je sprijaznilo s krščansko svetovno vero. Mogočni cesar Konstantin Veliki je podaril Kristusovi cerkvi popolno prostost ter jo vzel v svoje varstvo; tako je mogla ista odslej neovirano izvrševati svojo veliko nalogo v časno in večno blaginjo človeštva.

Kristusova cerkev je javno in slovesno nastopila na binkoštno nedeljo, — 10 dni po Izveličarjevem Vnebohodu. Apostoli in njihovi nasledniki, katerih srca so plamtela za Boga in izveličanje duš, so hiteli križem sveta ter neustrašeno oznanjevali sv. evangelij. Nobena težava jih ni oplašila; nobena daljava se jim ni zdela prevelika. Mirno so gledali v obraz smrti, ki jim je vedno pretila. Ž njimi je bila očitno nepremagljiva božja moč. Zato so pa bili tudi vspehi naravnost čudoviti. Po vseh delih sveta so vsklile ter zacvetele krščanske občine, in to ne le po deželi, ampak tudi po spridenih paganskih mestih. Zato je mogel pisati že sv. apostol Pavel: „Po celi zemlji gre apostolov glas, in tja do konca zemlje njihova beseda“. Ukoreninilo se je krščanstvo zlasti še v svetovnem, prestolnem mestu Rimu in

to celo v najodličnejših rodbinah. Zgodovinar Tacit sporoča, da je živel že za časa cesarja Nerona v Rimu „ogromna množica kristijanov“.

Svet je strmel!

S strahom so opazali pagani, kako se bliskoma širi krščanska vera ter si pridobiva vedno več tal. Toda nauk Kristusov prav nič ni ugajal njihovim strastem; zgledno življenje kristijanov jim je bilo zoperno, ker jih je motilo v njihovih pregrehah; krščanske čednosti so glasno obsojale izprideno življenje paganov ter njihovo ostudno malikovalstvo.

Zato so pa začeli pagani strupeno sovražiti kristijane ter jih preganjati; sklenili so jih ugonobiti. To sovraštvo do kristijanov so še posebno netili paganski duhovniki; sumničili so jih pred ljudstvom raznih hudobij, da n. pr. koljejo pri svojih sestankih otroke ter jedó njihovo meso itd. Dolžili so kristijane, da so krivi vseh nesreč, ki so obiskavale rimsko cesarstvo, tako n. pr. lakote, kuge, povodnji itd.

Tako je bilo pač umevno, da je v vseh paganskih slojih vedno bolj naraščalo smrtno sovraštvo do Kristusovih vernikov. Posebno pa so črtili krščanstvo rimski cesarji. Rimska država je bila tesno spojena s paganstvom in malikovalstvom. Krščanska vera pa je odločno obsojala malike in paganske daritve, ki so se vršile v imenu rimskega paganskega cesarstva. Zato so razvpili kristijane kot sovražnike države in rimskih cesarjev. Že to je silno vzbujalo srd rimskih imperatorjev, ki so bili ob enem najvišji paganski duhovniki. Vrhu tega so pa ti še upali, da jih bodo morda še pri življenju ali pa vsaj po smrti prišteli med bogove, jim stavili svetišča in altarje; tako so upali ostati v nesmrtnem spominu. Toda Kristusova vera je nasprotovala malikom in malikovalstvu ter — tako so sklepali — jemala rimskim cesarjem sijaj; bali so se tudi, da ako zmaga krščanstvo, bi razpadlo tudi rimsko cesarstvo.

Zato se ni čuditi, da so začeli rimski imperatorji proti krščanski veri boj za življenje in smrt; s silo so sklenili ugonobiti cerkev Kristusovo ter s krvjo zbrisati zadnjo sled nanjo. Zahtevali so od kristijanov, da naj se odpovedó veri Kristusovi; ako pa tega niso hoteli storiti,

so jih grozovito mučili. Bičali so jih, mesarili, metali divjim zverinam, trgali jih z železnimi kavelji, žgali jih z bakljami in na grmadah; kuhali so jih v vrelem olju, križali, s smolo jih prevlekli ter potem zažigali. V vseh rimskih pokrajinah so kristijani trpeli grozovite muke. Cela zemlja je bila napolnjena s krščansko krvjo, tisoči in tisoči vsake starosti, obojnega spola, in raznih stanov so umrli po nepopisnih mukah.

Posebno pa je bil Rim, to glavno mesto paganskega sveta in središče ostudnega malikovalstva, kar preplavljen s krščansko krvjo. Rim je bil podoben ogromni klavnici črede Kristusove. Na nobenem kraju ni bilo prelite toliko krščanske krvi. O tem pričajo do današnjega dne kosti kristijanov, ki se nahajajo v podzemskih katakombah. V teh podzemskih hodnikih so pokopavali kristijani svoje ranjke, posebno še mučence. V njih so se pa tudi skrivali ob času preganjanj ter iskali zavetja, ko jim je žugala smrtna nevarnost. Tukaj so tudi opravljali službo božjo; tukaj služili Bogu z živo vero in ljubeznijo; toda morali so tudi v teh skrivališčih biti vsak hip pripravljeni, da jih zasačijo pagani in ženó na morišče.

Toda kristijani se niso bali smrti. Naravnost občudovati moramo udanost in stanovitnost, s katero so krščanski mučenci umirali mučeniške smrti. Zgodovinar Evzebij sporoča — kot očitavec, — da so prostodušno spoznavali Sina božjega, smehljajoč poslušali smrtno obsodbo; nekateri so šli himno pojoč v smrt. „Hvala Bogu, hvala Bogu“ so vsklikali, ako so zaculi obsodbo na smrt. Za Kristusa umreti je bila njihova srčna želja in višek vse sreče.

Tristo let neprenehoma — le z malimi presledki, — je trajalo to strahovito preganjanje. Ko bi bilo krščanstvo človeško delo, bi moralo brezdvomno podleči neugasljivemu paganskemu sovraštvu. Toda bilo je delo božje. Zato je pa vera na Jezusa, Sina božjega, vedno bolj poganjala korenine ter se širila dalje in dalje. Cerkveni pisatelj Tertulijan je po vsej pravici zaklical paganom: „Le mučite nas, trpinčite nas; mi se množimo v isti meri, s

katero nas kosite; kri mučencev je seme novih krstijanov.“

Ko je Bog pokazal, da je cerkev njegova naprava in da je vse moči sveta ne morejo premagati, je naposled poveličal to tako dolgo preganjano in poniževano nevesto Kristusovo ter jej je podelil popolno zmago, mir in prostost.

Poklical je na rimski cesarski prestol moža, ki je 300-letnemu preganjanju sv. cerkve naredil konec ter je krščansko vero razglasil kot državno vero.

Ta mož je bil Konstantin, sin modrega in milega Konstancija Klora, sovladarja cesarja Dioklecijana. Konstantin, izrejen na cesarskem dvoru, se je odlikoval po velikodušnosti in hrabrosti. Po očetovi smrti in odpovedi Dioklecijanovi so ga, starega 30 let, razglasili kot cesarja. Vladal je v Španiji, Galiji in Britaniji. Ostale rimske države so vladali Maksencij, Licinij in Maksimin Daja ter so ljudstvo grozovito stiskali ter stregli grdim strastem. Ko je začel Maksencij iz Rima žugati Konstantinu, je ta prikorakal z armado preko Alp na Laško. Toda spoznal je kmalu, da je sovražna armada za več kot petkrat močnejša kot njegova. V tem nevarnem položaju se je obrnil v goreči molitvi do velikega Boga kristijanov. Zaupanje ga ni varalo. Konstantin na čelu svoje armade koraka v zgornjo Italijo; kar ugleda pri lepem vremenu na jasnem nebu žareti znamenje križa nad solncem; okrog križa pa se blišči napis: „In hoc signo vinces!“ to se pravi: „V tem znamenju boš zmagal!“ Konstantin ostrmi in ž njim cela armada. Ta prikazen je zgodovinsko izpričana. V prihodnji noči se mu prikaže Kristus ter mu zapové, naj napravi po vzorcu prikazni zastavo, ki naj jo nesó pred vojskujočo se armado.

Takoj zjutraj ukaže tako zastavo napraviti. Bila je taka-le: Na dolgi pozlačeni sulici je bil pritrjen povprečni les, tako je cela zastava imela podobo križa; na tem povprečnem lesu je visela umetniško vezena in z zlatom ter dragulji okrašena zastava, ki je bila tako dolga kot široka; na vrhu pa se ni bleščal Jupiter, ampak lesketale so se začetne črke Jezusovega imena. Venec dragih kamenov je obdajal te črke. Imenovali so to zastavo: „Labarum“. Konstantin

je izbral iz svoje telesne straže 50 najhrabrejših mož, ki bi naj, vrsteč se, nosili to zastavo.

Zaupajoč na pomoč krščanskega Boga je zgrabil Konstantin Maksencija dne 27. okt. 312 pri „Ponte molle“, blizu Rima ter ga je popolnoma porazil. Maksencij je utonil v Tiberi. Rim je odprl zmagalcu vrata; med vriskom prebivalcev je šel Konstantin v slavnostnem sprevodu v Rim. Na čelu so nosili zastavo križa. Konstantin se je že takrat razglasil kot zavetnika krščanske vere ter je izdal še isti dan več zapovedi, s katerimi je dovolil kristijanom, da smejo prosto izvrševati svojo vero.

Ni mogoče popisati radosti, ki se je polastila kristijanov v Rimu po teh dogodkih. Vzradošeni so hiteli na ceste in javne trge, po katerih se je pomikal slavnostni sprevod: Pred sprevedom so korakali izbrani vojščaki s križevo zastavo, njej je sledil cesar Konstantin, za njim pa je korakala zmagoslavna armada. Pri tem je zavladalo splošno veselje, ljudstvo je vriskalo ter klicalo: Kristus zmaguje, Kristus vlada!

Sedaj se kristijanom ni bilo več treba bati radi svoje vere; nič več niso žugale zvestim spoznavalcem Jezusovim niti muke, niti smrt; ni se jim bilo treba več skrivati v podzemskih katakombah, da bi služili svojemu Bogu; to so smeli storiti javno pred vsem svetom. Paganstvo je zadel smrtni udarec; Kristus je premagal!

Kmalo po slavnostnem vhodu Konstantinovem je stopil na rimski forum cesarski sel; dal je s trombo znamenje, ki je odmevalo daleč na okoli; nato je oznanil cesarski ukaz, da so prosti vsi, ki so zaradi krščanske vere zaprti po ječah. Vriskajoč je sprejelo ljudstvo to novico. Vrata ječ so se odprla in zvesti spoznavalci Jezusovi, sicer upadli vsled prestanih muk, a vendar radostnih lic so hiteli iz temnih ječ na bel dan v naročje starišev, bratov, sorodnikov. Vrisk ni poznal mej. Pač še nikoli ni videlo staro rimsko mesto tako vselega dne, kakoršen je bil 27. oktober 312, ki je oznanjal zmago sv. križa!

Konstantin je postavil v Rimu kip, ki je predstavljal njega s križem v roki in napisom: „S tem izveličalnim znamenjem, znakom moči sem osvobodil vaše mesto jarma

samosilnika ter sem vrnil rimskemu senatu in ljudstvu staro slavo in prejšnje veličastvo!“

V hvaležen spomin na vse dobrote božje je proglasil cesar Konstantin l. 313 sloveči **Milanski edikt**, s katerim je priznal za celo rimsko cesarstvo popolno prostost krščanski veri ter njeno prednost pred paganstvom. V tem razglasu je izrazil željo, da bi „v temni senci tavajoči“ pagani na celem svetu ustopili v „razsvitljeno hišo“ krščanske resnice. Krščanstvo naj postane svetovna vera! Da bi se cerkev Kristusova, ki ima svoj sedež v Rimu, mogla prostejše razvijati, je ustanovil kot drugo stolno mesto cesarstva Konstantinopol, ki je sprejelo ime po njem, ter se je preselil tja. Tako je postal križ, poprej znak sramote, znak časti, zmage; blestel se je na Konstantinovi kroni, ter je v Rimu na kapitolu oznanjeval celemu svetu zmagoslavje križanega Boga. „Labarum“ je bil odslej bojna zastava, ki so jo vojščaki ščitili s svojim življenjem. Vsak vojščak je nosil na škitu znak križa. S križem na čeladi je hodil Konstantin v boj. Iz spoštovanja do križa je odpravil smrtno kazen na križu.

Tako je naraščala slava križa ter na križu umrlega Boga-človeka. Toda leseni križ, na katerem je Izveličar umrl, je bil še svetu prikrit. Odkrila ga je svetu sv. Helena, mati cesarja Konstantina (doma je bila iz sedanjega mesta Niša na Srbskem). L. 326 je poromala v sv. deželo, srčno hrepeneč, da najde les sv. križa. Ukazala je kopati na Golgati. In o sreča! Našla je pravi križ Kristusov — ta neprecenljivi zaklad! Na grobu Izveličarjevem sta Konstantin in njegova mati sezidala veličastno cerkev. Neštete množice so romale vsako leto tja, častit sv. križ Gospodov.

Zares, veliki cesar Konstantin si je pridobil neminljivih zaslug za krščanstvo. Navdajalo ga je le eno prepričanje: božja previdnost me je zato namenila, da pripeljem človeški rod do prave sv. vere. Zato je povsodi, kjer je le mogel, razodeval svojo ljubezen in spoštovanje do krščanstva. Upe-ljal je nedeljsko posvečevanje. Odpravil je grozovito sužnost. Skrbel je, da je zavladal v postavodajalstvu krščanski duh. Zgradil je mnogo krščanskih cerkva ter skrbel za slovesno bogoslužje. Duhovnikom je naklonil dohodke, da so mogli

svojo visoko službo nemoteni izvrševati. Sploh je obsipal vse cerkvene naprave z uprav cesarsko darežljivostjo. Otroke svoje je izročil krščanskim vzgojiteljem; kot cesarske namestnike je v raznih krajih nastavljal kristijane.

Prekrasni zgled mogočnega cesarja Konstantina, ki je vladal vesoljno rimsko cesarstvo, je silno vplival na paganske narode. Trumoma so sprejemali božji nauk. Kmalu so bili prazni paganski templi in altarji. Paganstvo je ležalo na tleh. Cerkev Kristusova je praznovala zmagoslavje po celem svetu.

Zato je pač umevno, da se sv. cerkev v letošnjem jubilejnem letu veseli teh sijajnih dogodkov. Spominja se s hvaležnim srcem slavne zmage križa ter mogočnega zaščitnika krščanstva, cesarja Konstantina velikega.

Z močjo sv. križa je premagal veliki Konstantin pagansko silo ter kat. cerkvi ugladil pot po celem svetu. Sv. križ je tudi naše upanje v časih sedanjega modernega paganstva: zaupno se ozirajmo vanj tudi mi! To „mogočno znamenje“ Kristusovo nam bo ulivalo novega poguma v boju zoper sovražnike sv. vere ter nas bo bodrilo in podpiralo za neumorno delo za probujo milega nam slovenskega ljudstva, ki more dospeti do prave blaginje ter zmagati svoje mnogoštevilne verske in narodne sovražnike le

»V znamenju križa«.

»V tem znamenju boš zmagal!«

Zgodovinski igrokaz v 5 dejanjih.

I. dejanje.

(V gozdu blizu Rima).

Strahovito preganjanje kristjanov za časa cesarja Maksencija.

II. dejanje.

(Prost trg v Rimu).

Konstantina okličejo za rimskega cesarja vojne čete njegovega očeta Konstancija.

III. dejanje.

(Na vrtu Konstancijevega).

Konstantin se izpreobrne; prikaže se mu križ. Konstantin popelje svojo armado proti Maksenciju; smrt Maksencija v tiberskih valovih.

IV. dejanje.

Na vrtu Konstancijevega.

Helena najde križ Kristusov.

V. dejanje.

(Trg v Rimu).

Slavnostni uhod Konstantinov v Rimu; na forumu ga okličejo za cesarja.

Žive slike.

Osebe:

1. **Konstantin**, izvoljeni cesar rimskega cesarstva.
2. **Maksencij**, rimski cesar, njegov nasprotnik.
3. **Helena**, rimska cesarica.
4. **Eleonora**, } njeni spremljevalki.
5. **Regina**, }
6. **Timotej**, namestnik cesarja Maksencija.
7. **Boštjan**, njegov spremljevalec.
8. **Damaz**, }
9. **Tomaž**, } krščanski beguni iz Rima.
10. **Vid**, }
11. **Valerijan**, }
12. **Remigij**, star rimski meščan, kristjan.
13. **Liberat**, višji poveljnik rimske vojske.
14. **Klavdij**, rimski poveljnik.
15. **Martin**, stotnik cesarske telesne straže.
16. **Ciprijan**, } rabelja.
17. **Roman**, }

Kot statisti: Meščani, vojaštvo, moško in žensko spremstvo.

Godi se l. 313 po Kr. v Rimu.

Ženske vloge se lahko nadomestijo z moškimi ulogami.

I. dejanje.

1. Prizor.

Gozd, na levi strani koča.

Remigij sedi pred kočo.

Remigij: Že zopet je cesar Maksencij ukazal svojemu namestniku Timoteju, naj kristjane preganja in pokonča. Vojaške čete se zbirajo v Rimu, da uderó v kraje, kjer prebivajo kristjani. Zopet bo tekla kri v potokih; pod mečem bodo padale glave Kristusovih učencev. Jaz pa samevam tu v tihem gozdu, — da tem lažje častim Jezusa Kristusa, ki je umrl za nas na križu. Tukaj molim nemoten Vsemogočnega, ki je ustvaril svet in vse njegove lepote; tukaj ljubim s celim srcem nebeškega očeta, ki je ustvaril človeka zase in skrbi tako očetovsko zanj. Maksencij pa hoče, da morata iz src vera in ljubezen do Križanega. Kdor pa noče zatajiti Kristusa, naj se le pripravi, da ga bodo živega sežgali ali pa vrgli pred divje zveri. (Se strese). Kaj čujem? Ni mar to žvenket sovražnih mečev? Tudi mojim sivim lasem ne bodo prizanesli. Da, sovražniki so! Podpiraj me, ljubljeni Zveličar! Daj mi moč, da te pogumno spoznavam. Že so blizu! (Poklekne). V tvoje roke, o Gospod, izročim svojo dušo. Za te sem pripravljen umreti; samo to te prosim, da me popelješ v svoje kraljestvo; tam naj gledam tvoje Veličanstvo, o mogočni Bog, ki prebivaš in kraljuješ nad zvezdami ter se oziraš na našo revo. (Čujejo se koraki). Kdo prihaja? (Vstane).

2. prizor.

Timotej (nastopi s spremljevalcem): Zdrav bodi, starček! Kaj počneš tukaj v gozdni samoti? Te li ni strah divjih

zveri? Mar se ti je gozd tako priljubil, da se ne moreš ločiti od njega?

Remigij: Visoki gospod, samota je tako lepa in prijetna osivelemu starčku; izbral sem si ta miren kotiček, da tukaj preživim večer svojega življenja.

Timotej: Za stara leta si izbereš gozd za bivanje? Toda povej mi: kdo in od kod si?

Remigij: Rimljan sem; toda poslednje preganjanje kristjanov mi je zadajalo hudo trpljenje. Imel sem sina; očitno je spoznaval Kristusa; zato ga je ukazal cesar zgrabiti in ker ni hotel malikom darovati, so ga strašno mučili in na posled umorili.

Timotej: To je toraj potrla tvoje očetovsko srce! Zato si si izbral to samoto, da lažje jokaš po svojem sinu? Vidim, da imaš blago srce in da si prav očetovsko ljubil svojega sina; toda tvoj sin je sam zakrivil svojo in tvojo nesrečo. Zakaj se pa ni odpovedal nevidnemu krščanskemu Bogu? Ko bi bil pameten, bi še lahko živel in tebi bi ne bilo treba zariti se v to puščavo; mirno in zadovoljno bi lahko živel v Rimu na svojem domu.

Remigij: Miren in zadovoljen sem tudi tukaj; mene razveseljujejo drevesa in gozdni ptički s svojim žvrgoljenjem.

Timotej: Meni je samota zoprna; za cel svet bi ne maral tukaj samotariti.

Remigij: Meni pa se je pristudilo življenje med brezsrčnimi pagani; ker so brez prestanka morili kristjane, sem zapustil Rim. Tukaj v gozdu hočem služiti krščanskemu Bogu ter mu ohraniti zvestobo do smrti; ravno tako, kot moj sin sem pripravljen svoje življenje dati za krščansko vero. Mnogokrat mi celo srce narekuje, naj pohitim v Rim, da se izročim rabelju. Od tebe, o Kristus, se ne bom ločil nikdar, tako ti prisegam!

Timotej (priliznjeno): No, no, ravno v Rim ti ni treba hoditi, če že hočeš po vsej sili umreti. Kmalu bodo rabelji v teh šumah, ker se v njih potika več kristjanov. Tudi tukaj jih bo dosegla roka cesarskega namestnika. Kri jim bo odprla oči, muke jih bodo pripravile na druge misli. (Glasno

zakliče). Tudi ti ga boš spoznal, namestnika cesarjevega! On stoji pred teboj! Nisi zadel na pravega, ker si meni razodel svoje skrivnosti.

Remigij (pogumno): Gospod, prosto ti je, stori, kar ti je všeč!

Timotej: Tudi ti si toraj član tiste krščanske svojadi, ki se je zarotila, da pokonča državo. Ako ostaneš sam v tej koči, te bom pustil pri miru; ako pa koga zapelješ h Kristu-sovi veri, ali morda daš zavetje kristjanom, potem gorje ti! Trpel boš strašne muke, takih še ni skusil nihče! Ako pa živiš sam zase, se ne boj! Naročil bom svojim, da ti ne skrivje lasu; smili se mi tvoja siva glava!

Remigij: Hvala ti, gospod! Zadovoljen sem z vsem.

Timotej: S svojo vojsko bom krenil na drugo pot, da ne ovohajo vojaki tvoje kočje. Naj se ti ne godi slabo. (Odide na levo s spremljevalcem.)

3. prizor.

Remigij (sam): Le pojdi, ti neusmiljeni krvolok, ti strah in groza rimskega cesarstva. Koliko krščanske krvi si že prelil. Koliko vernikov si že mučil na natezalnicah in jih žgal na grmadah. Toda krščanskega imena ne boš zatrl; kri kristjanov, ki jih moriš, bo seme novih kristjanov. Moč Kristusova vlada vidno nad njegovo cerkvijo, katere peklenska moč ne bo nikdar premagala. Za tvoje grozovitosti pa boš prejel zaslužen plačilo! (Se ozre preplašeno.) Kaj vidim? Več oseb prihaja. Mi li bije zadnja ura? (Stopi v kočjo.)

4. prizor.

Valerijan, Tomaž, Damaz, Vid (vstopijo zasopljeno, preplašeni od leve).

Valerijan: Tukaj malo počijmo; semkaj nam pač ne bodo sledili.

Tomaž: Do smrti sem truden (se ozre). Glejte, tu je kočja. Le pazimo, da morda ne gremo sami sovražnikom v past.

Damaz: Jaz mislim, da je to kočja gozdnega čuvaja; pogledjmo! Toda previdno!

5. prizor.

Remigij stopi iz kočē.

Vid (ga nagovori): Oče, sprejmi nas v svoje zavetje; krščanski begunci iz Rima smo; preganjajo nas; rabelji so nam za petami.

Remigij: Preganjajo vas? Le umirite se. Pri meni boste našli za trenutek zavetje, kajti preganjalci so jo udarili po drugi poti.

Valerijan: Kdo pa si, o dobri mož? Si li gozdni čuvaj?

Remigij: Zvest učenec Kristusov sem, kot vi.

Tomaž (ga objame): Mi ostanemo pri tebi, častiti oče; če treba tudi umrjemo s teboj.

Remigij: Ne vem, če boste varni, ako bi hoteli dalj časa ostati pri meni. Ravno kar je bil cesarski namestnik tukaj. Povedal sem mu naravnost, da sem služabnik krščanskega Boga, mislil sem, da bom izzval njegovo jezo; toda ostal je miren ter je prizanesel mojemu življenju zaradi moje sive glave. Toda, gorje ti, je pristavil, ako koga zapelješ h krščanski veri ali daš zavetje kristjanom. Nato se je ločil ter krenil s svojimi vojščaki proti oni-le strani, kjer se morda skriva še mnogo kristjanov. Če bi se cesarski namestnik vrnil in vas našel tukaj, potem je po nas vseh.

Damaz: Mi se ne bojimo umreti, ako Bog tako hoče. Le za te, oče, se bojimo, ako bi moral umreti ti zaradi nas.

Remigij: Tega se ne bojte; saj hrepenim umreti za Kristusa. Le zaupajmo v Boga! On ne zapusti svojih služabnikov. Pravično pa bo kaznoval preganjalce!

Valerijan: Dobri starček! Bog ti vrni dobroto tvojo, ker si nam ponudil zavetje; mi bomo ostali pri tebi, če nas tudi zalotijo. Mi vsi ljubimo srčno Kristusa, zato tudi radi skupno zanj prelijemo svojo kri! Kaj ne, dobri oče?

Remigij: Iz srca si mi govoril; pripravljen sem, o Gospod, že danes ali jutri!

Tomaž: Ako umrjemo mi, bodo prišli za nami tisoči novih kristjanov. Krščanski Bog zmaga ter bo s svojo močno roko zdrobil malike.

Vid: Vojne trume cesarja Konstancija že razglašajo njegovega sina Konstantina za cesarja. To pa silno draži

Maksencija, ki vé, da je Konstantin naklonjen kristjanom, še bolj pa njegova mati cesarica Helena. Boji se, da ne bi Konstantin sprejel krščanske vere ter s pomočjo kristjanov postal cesar vesoljnega rimskega cesarstva. Zato pa kristjane mori, kjer le more. Toda krščanske vere ne bo zatrl; naše število tako hitro narašča, da z vso svojo vojsko ne bo nič opravil, če tudi noč in dan mori naše brate in sestre. O, ko bi dobri Konstantin postal naš cesar, kako bi mirno in srečno živeli pod njegovim žezlom.

Damaz: Sedimo malo tukaj in počijmo! (Sedejo.)

Remigij: Cesarski namestnik je krvoločn človek, saj že gleda grdo, kot divja zver. Toda mogočen je in prvi za cesarjem Maksencijem, zato hoče cesarju ustreči ter si ohraniti njegovo prijaznost.

Valerijan: Konstantin mora postati naš cesar, saj ima po svojem očetu Konstanciju pravico do prestola, to žele vsi dobri Rimljani.

Vid: Dobri oče, lačni smo, ali imaš kaj jesti?

Remigij: Lahko vam z malim postrežem, da se pokrepčate; pojdimo v kočo!

Tomaz: Jaz pa mislim, da se raje previdno vrnimo v Rim. Nek glas mi pravi, da nam žuga nevarnost in tudi tebi, dragi starček, ako nas prenočiš v koči.

Remigij: Ostanite tukaj vsaj nocoj, ne zapustite to noč mene, slabotnega starčka, če tudi ne vidimo več vzhajati rumenega solnca na tej zemlji. Legli boste v koči, ter prigriznili malo kruha. Ostanimo skupaj, skupaj trpimo, skupaj umrmo.

Damaz: Ako tako želiš, blagi starček, bomo pa ostali pri tebi. Noč že lega na zemljo in vojaki bodo gotovo hiteli nazaj v Rim in ne bodo več stikali po nas; tudi človeške krvi morajo biti že siti. Da imamo le za eno noč zavetje! Kaj bode jutro prineslo, ve edino le Bog. Koliko naših bratov in sester so pač že danes pometali v temne ječe! Koliko so jih mučili in pribili na križ! Kri kristjanov teče v potokih! Zares, v groznih časih živimo! Boljši časi bodo nastopili le, če izbruhne vojska ter zmaga blagi cesar Konstantin!

6. prizor.

Timotej nastopi tiho in neopažen od leve; potegne meč.

Vid: Takrat pa tudi Timotej ne bo več cesarski namestnik; zgubil bo vse časti, ker je njegov največji sovražnik. (Timotej stopi bližje.) Pregarjanja bodo nehala, ječe se bodo odprle; kristjanom bo zasijalo solnce zlate prostosti!

7. prizor.

Timotej (udari Remigija na ramo, srdito): Starec, ali tako poslušáš moje povelje? (Vsi skočijo po konci.) Zapadel si smrti! (Drugim.) In ti, krščanska svojad! kako si zašla semkaj? Muka in smrt bosta vaš delež. (Spremljevalcu.) Zatrobi v rog, Boštjan, ter prikliči rabelje, da jih uklenejo in vržejo v ječo, posuto s črepinjami. (Boštjan zatrobi.) To so cesarski sovražniki in morajo biti pomandrani. Maksencij je vaš cesar in ne Konstantin; jaz pa sem cesarski namestnik in bom to tudi ostal. Proč s to gadjo zalego!

Rabelja **Ciprijan** in **Roman** nastopita.

Ciprijan: Visoki gospodar ukažete?

Timotej: Vklenita to svojad ter jo ženita v Rim. Tam jih nage vrzita v najglobokejšo ječo na razdrobljene črepinje. (Rabelja jih uklepata.) Jutri boste vsi prejeli svoje plačilo. Tebi, starec, bom ukazal iztrgati jezik iz grla ter te živega sežgati. (Drugim.) Vaša smrt pa tudi ne bo sladka, zato bom že preskrbel! Le pod pogojem, ako zatajite krščanskega Boga ter darujete našim bogovom, vam bom dal prostost. Še je čas. Ako hočete to storiti, mi prisezite tukaj na mestu.

Vsi peteri: Nikdar in nikoli!

Timotej: Potem pa izpred očíj!

(Rabelja odpeljeta jetnike.)

8. prizor.

Timotej (sam): Krščansko sodrgo bomo pomandrili v tla. Gorje vsem krščanskim psom. Boštjan, zažgi starčevo kočo! Kakor bo veter raznesel njen prah, tako bo moj srd razdejal zadnje sledove krščanstva. Smrt in gorje mu, ki se ne pokori mojemu povelju. (Iz Remigijeve koče se rudeče zažari.) (Zastor pade.)

(Konec I. dejanja.)

II. dejanje.

1. prizor.

Trg v Rimu.

Cesarica Helena in njene spremljevalke gledajo pri kulisah strahovito preganjanje kristjanov. Hrup iz daljave.

Helena: Ah, Bog se usmili! Kako neusmiljeno, prav nečloveško mučijo in trpinčijo uboge kristjane. Tamle vlečejo po tleh sivega starčka.

Eleonora: Iz onele visoke hiše jih pehajo skozi okno; vmes se čuje jok in stok otrok.

Regina: Na koncu ulice se vali proti nebu gost dim; ravnokar bodo zažgali na grmadi krščanskega mladeniča.

Eleonora: Iz gledališča sem se čuje votlo rjojenje divjih zveri; ali čujete klic: „Christianos ad leones!“ (Kristijane levom.)

Helena: V krvi hoče kruti Maksencij utopiti Kristusovo vero. Kljub temu se krščanstvo bliskoma širi po vseh krajih.

Regina: Jaz pa le občudujem učence Kristusove, ki tako radovoljno žrtvujejo kri in življenje za dobrega Odrešenika.

Eleonora: Prav gotovo čuva nad njimi nevidno oko ter jim daje junaški pogum. Glejte, proti nam hiti tolpa vojščakov z ujetimi kristijani. (Vojaki pehajo preko odra več kristijanov.)

Helena (sklene roki): O mili Zveličar, razsvetli skoraj uboge pagane, ki tavajo v smrtni senci ter daj, da odlože to slepo sovraštvo do ubogih kristijanov. Pojdimo odtod, jaz ne morem več gledati teh strašnih prizorov.

(Vse tri odidejo na desno.)

2. prizor.

Liberat, poveljnik z mečem v roki vstopi in ž njim 4 vojaki s sulicami.

Liberat (od leve glasno vpije): Naprej! Mi ne bomo mirovali, dokler ne bodo vse ulice rimskega mesta napojene s krščansko krvjo. Da, predno bo šlo solnce za gore, mora biti iztrebljeno krščansko ime. Muka in smrt vsem, ki se ne odpovedo krščanskemu Bogu. (Vojakom.) Krenimo v spodnji del mesta! Gorje mu, kdor se nam ne pokori! (Hoče na desno oditi.)

3. prizor.

Klavdij mu prihiti nasproti.

Klavdij: Stojte! Kam hočete? Na to stran moramo (pokaže v drugo stran, na levo). Tako ukazuje cesarski namestnik. Vojaštvo cesarja Konstancija oklicuje njegovega sina Konstantina za cesarja. Nov upor se je začel proti našemu cesarju. Hitimo našim na pomoč!

Liberat: Konstantin hoče postati cesar? Klavdij, kdo bo to verjel? Kdo mu bo pa pomagal do prestola? Mar li slabotna vojska Konstancijeva, ki je brez moči? Čemu tako hiteti, jaz mislim, da ni take sile!

Klavdij: Motiš se. Hiteti moramo! Konstancijevi vojski so se pridružili močni oddelki naših. Zato ukaži svoji legiji, da hiti našemu stiskanemu cesarju na pomoč.

Liberat: Tisti izmed naših, ki pristopajo h Konstanciju, so brez dvoma kristijani. Zato le po kristijanih, da ne bo naraščala vojna moč Konstancijeva. Konstantin bi toraj rad pahnil našega cesarja s prestola. Maščujmo se! Maksencij je in bo cesar in ne Konstantin!

Klavdij (žugaje): Pri bogovih! Konstantin, ti se motiš, ako upaš na cesarsko krono! Še ne poznaš silne vojske našega cesarja. Tvoje privržence bomo že učili, kaj se pravi zoperstavljanje se cesarjevim ukazom. Ali se še spominjaš, Liberat, kako so naši vojaki vriskajoč na sulicah nosili glave kristijanov po Rimu?

Liberat: Ali pa, kako so levi v gledališču trli njihove kosti! Konstantin, le lepo doma ostani, da se ti kaj enacega ne pripeti.

4. prizor.

Vojak nastopi.

Vojak: Tamle na onem trgu oklicujejo vojščaki in ljudstvo Konstantina za cesarja. Ali hočemo planiti tja in zadušiti upor?

Klavdij: Ne, dokler cesar ali njegov namestnik ne ukažeta, ne smete tja. (Liberatu.) Kaj pa ti misliš?

Liberat (svojemu vojaku): Hiti ter sporoči to novost cesarskemu namestniku, potem se pa urno vrni z njegovim poveljem. (Vojak odide.) — (Ostalim vojakom.) Odidite v vojašnico ter čakajte mojih nadaljnih povelj.

5. prizor.

Klavdij: Ti kristijani postajajo predrzni; mnogo krvi bodo morali videti, da bodo postali krotki.

Liberat: Niso tako nevarni. Sedaj morda pogumno kličejo, naj bo Konstantin cesar; toda ta klic jim bo že zamrl na jeziku, ko se bodo vili na natezalnicah ali se pekli na ražnjih.

Klavdij: Glej, ne prihaja li sem cesarica Helena, Konstantinova mati? Zares ona je! Zvedeli bomo kaj novega.

Liberat: Kako se predrzne semkaj priti? Hoče li mar tudi ona postati mučenica?

6. prizor.

Helena in spremljevalke brez Regine od desne.

Helena (stopivši na oder): Poveljnika, ali je že konec nečloveškega klanja kristijanov?

Klavdij: Ne še, visoka gospa! Nov upor je nastal in bo še pospešil preganjanje.

Helena: Nov upor?

Liberat: Konstantin hoče postati cesar!

Helena: To bi bil upor? On ima popolne pravice do cesarske krone! Mar li ni sin cesarja Konstancija in moj

sin? Ravno nasprotno je resnica: Maksencij hoče mojega sina pahniti s prestola ter postati vladar celokupnega cesarstva.

Klavdij: Visoka gospa, kdo bo vladar celega cesarstva, bo edino vojska odločila.

Helena: Vojska? Čemu? Moj sin je v pravici ter vlada zapadno cesarstvo. Zakaj se hoče polastiti Maksencij njegovih dežel? Zadovolji naj se z vzhodno polovico cesarstva!

Liberat: Mi se ne vtikamo v te stvari ter ostanemo udani Maksenciju. Ako pride do vojske, ima naša armada premoč in bo gotovo zmagala. Konstantina bomo premagali in ujeli.

Helena: To je še veliko vprašanje. Vi še ne poznate armade mojega sina.

Klavdij: Meni je dobro znana njegova vojska; njegovi vojaki so po večini kristijani.

Helena: Mislite li, da se kristijani ne znajo hrabro boriti? Ko bi se le moj sin hotel opreti na nje in zaupati v njihovega Boga! Prepričana sem, da bi bila zmaga njegova. Jaz tudi iz srca ljubim kristijane ter zaupam v moč krščanskega Boga.

Liberat: Mi pa zaupamo na bogove, katere vidimo, toda ne na krščanskega, nevidnega Boga. Naši bogovi se bodo kruto maščevali nad vsemi, ki so jih v svoji slepoti zapustili.

Helena: Kako, maščevali se bodo leseni ali bronasti maliki? Tega še nisem in ne bom doživela.

Klavdij: Pa boste še doživeli, prav gotovo! Pod varstvom naših bogov bomo planili na vojsko tvojega sina. Z njihovo pomočjo bomo sukali meče, da bo tekla kri kristijanov v potokih. Potem bomo pa klicali: Kje pa si ti, Bog kristijanov? Šele ko bodo stokali na natezalnicah, se jim bodo odprle oči.

Helena (ostro): Tako ne bo šlo več dolgo! Zakaj nečloveško morite pošteno krščansko ljudstvo? Tudi nad vas bo prišla pravična in ostra sodba, ki bo vaši krvoločnosti

postavila meje. Pomnili boste še moje besede vi, ki pomagate pri teh hudodelstvih!

Regina (prihiti izza kulis zasopljena): Strašen dogodek! To je prst božji. Mestni prefekt Licinij je ravnokar obsodil 20 nedolžnih kristijanov v smrt na križ. Kristus pa je pokazal svojo moč. Zagromelo je; iz jasnega je udarila strela ter ubila mestnega prefekta in več vojakov. Ljudstvo je preplašeno. (Liberat in Klavdij se zgrozita.)

Helena: To je očitna božja kazen. Našla bo tudi vas! Gorje vam takrat, ko bo Vsegamogočni tirjal iz vaših rok potoke nedožne krvi, ki ste jo prelili. Gorje vam, ako bo prišel nad vas neviden meč, ter boste morali svoja hudobna dela tresoč se priznati! Nepremagljivi Bog, ki s svojo mogočno roko vlada svet, bo z migljajem svoje roke strl moč svojih sovražnikov. (Dvigne proseč roke). Prosim vas, vzemite si k srcu moje besede vi, ki načelujete armadi! O rada bi vas otela strašne ure, ko se bo veliki Bog maščeval nad morilci svojih služabnikov.

Liberat (skesan): Ta Bog, o katerem govoriš, vzvišena cesarica, je Bog kristijanov? Povej nam še kaj več o njem! Bojim se njegove jeze, ki je kaznovala prefekta Licinija. Njegova smrt me je pretresla. Kaj, ko bi tudi mene zadela enaka kazen. Obžalujem svoja hudodelstva. Ah, koliko nedolžne krvi sem prelil! O Bog kristijanov, odpusti mi, prosim te! Klavdij, govori, ali ne pretresajo tudi tebe besede, ki si jih slišal in strašen dogodek, o katerem si čul?

Klavdij: Gotovo, tudi meni se trese srce! O, milostljiva cesarica! Moj sklep je trden! Niti kapljice krščanske krvi ne bom več prelil. O krščanski Bog, preganjal nas boš in kaznoval za naše hudobije. Toda le stegni svojo roko; mi nismo vredni Tvojega usmiljenja.

Liberat: Tu je moj meč, blaga cesarica, zabodi mi ga v srce, da ne pride nad me maščevanje pravičnega Boga! Prekolnem vas, bogovi, vi zli duhovi, ki ste nas treščili v pogubo.

Helena: Je li mogoče? Vidva vojskovodje, ki sta tako ljuto preganjala krščanskega Boga in njegove služabnike, se kot otroka kesata svoje krivde? O Bog, hvala ti za ta

izredni žarek tvoje milosti. Umrli bi rada v spravo za svoja hudobna dejanja? S tem bi ne mogla povrniti prelite krvi žrtvam, ki sta jih umorila. Še se lahko rešita, ako hočeta. Kličita krščanskega Boga na pomoč; usmilil se vaju bo in vama prizanesel; saj je neskončno usmiljen in prizanesljiv. Tudi jaz bom molila za vaju. (Cesarica in spremljevalke pokleknejo). Bog kristijanov, usmili se nas vseh ter nas sprejmi med svoje zveste služabnike. Milostno se ozri na vse svoje stvari in ne tirjaj nazaj nedolžne krvi od onih, ki so morili tvoje služabnike. Ne udari s svojim mečem teh, ki so te preganjali in sedaj obžalujejo svoja huda dela. Odpusti in prizanesi jim! Z varno roko vodi mojega sina Konstantina v vojsko, da zmaga in popelje svoje ljudstvo k Tebi. Naj spomin mučencev sveti doli na cesarstvo, kakor svetijo svitile zvezde v jasni noči doli na zemljo. Pokončaj malike in daj, da spoznajo v Tebi edinega, pravega Boga.

Klavdij (skesan): Ne upam se prositi odpuščanja. Pred dušne oči mi stopajo nedolžne žrtve; še mi doni v ušesih jok mater in otrok, ter stok ubogega ljudstva. Mi nismo poznali nobenega usmiljenja; kako bi mogli mi upati na usmiljenje? Strašna misel!

Liberat (obupano): Bog se bo maščeval nad nami. Tvoje besede, o cesarica, so se zasadile kakor puščica v moje srce! Maksencij, jaz položim svoje orožje pred tvoje noge ter se ga ne dotaknem več, če me tudi zaradi tega obsodiš k smrti.

Helena: Stopita v vojsko mojega sina. Ne bojta se. Zaupno pojdita k njemu, da se odtegneta jezi cesarja Maksencija!

Klavdij: Storiva to, Liberat; najbolje bo to za naju; tako bova vsaj nekoliko popravila svoje težke zmore.

Liberat: Tisočera hvala tebi, o blaga cesarica. Hitiva iz tega kraja! Z Bogom, ti cesarski namestnik, ki si nas vodil po krivih, hudobnih potih. Z Bogom, Maksencij! Na tvoje povelje, sva doslej prelivala kri; odslej bova iskala kri v vrstah tvoje armade. (Odideta na levo.)

7. prizor.

Helena in njene spremljevalke.

Helena: Slava ti, o zvesti Bog kristjanov!

Regina: Kako čudovito naglo se je izpremenil srd teh dveh vojskovodij v najglobokejše kešanje. Treba je bilo le trenutka in verovala sta v Boga. Tvoja beseda, o cesarica, je postala orodje božjega usmiljenja. Naj pridejo pred tebe še mnogi drugi vojvode, ki so prelivali nedolžno kri ter naj najdejo po tebi odpuščanje; o, da bi bilo kmalu konec malikovalstva! Naj kmalu zavlada cesar, ki bo vladal po volji božji ter širil pravo sv. vero.

Helena: Jaz upam trdno, da se bo to kmalu zgodilo. V mojem srcu živi zavest, da se bo moj sin kmalu izpreobrn timer bo premagal sovražnike krščanstva. V ta namen molim vedno in prepričana sem, da bo Bog uslišal moje goreče prošnje.

Eleonora: Poiščimo Silvestra, očeta kristjanov, ki se skriva v skalnati duplini pred sovražniki. Hitimo tja, da ž njim vred izprosimo božjega blagoslova za našega bodočega cesarja in za razširjanje sv. vere.

Helena: Prav! Le pojdemo tja ter povejmo višjemu pastirju, kaj se je zgodilo; dal nam bo svoj očetovski blagoslov, ter nas pokrepčal v veri in ljubezni do Kristusa. (Hoče oditi na desno.)

8. prizor.

Timotej (pride nasproti od desne): Nisem mislil, svetla cesarica, da te najdem tukaj. Želel sem te že večkrat videti. Smem li vprašati, kako se godi tebi in tvojemu sinu?

Helena: Meni se godi dobro; toda zakaj poprašuješ po mojemu sinu, ker si vendar njegov najhujši sovražnik?

Timotej: Jaz sem njegov največji sovražnik? Milostna cesarica, zakaj govoriš tako? Sem li tebi ali tvojemu sinu kdaj kaj žalega storil?

Helena: Ti mu nasprotuješ ter mu zastavljaš pot do cesarske krone. Se li ne srdiš, ker ga armade njegovega

očeta razglašajo za cesarja? Vedno ti je bil dober. Zakaj ga sovražiš?

Timotej: Dokazov prosim! Mar li nisem dolžan izvrševati ukazov cesarja Maksencija, katerega namestnik sem? Sem li jaz tega kriv, ako mu Maksencij odreka krono in hoče biti edini vladar? Konstantin je bil od mladih nog moj prijatelj, zato mu ne želim nič slabega. Ako pa gre moj cesar proti njemu z vojsko, moram tudi jaz ž njim. Ker mu ne želim nesreče, bi ga le rad prijateljsko posvaril, naj se ne postavi Maksenciju po robu. Naša armada je močna, njegova pa slabotna in se ne bo mogla ustavljati naši sili. Konstantin naj toraj pazi. Ako ga Maksencij premaga, se bo maščeval nad njim; njega bo umoril, njegovo vojsko pa bo razpršil. Kot skrbna mati mu svetuj, naj ne hrepeni po kroni!

Helena: Ne, ne! Tega ne morem storiti; on ima večje pravice do prestola kot Maksencij. Doslej pa je bil še premlad za vladanje. Živel je na dvoru svojega očeta, dokler ta ni umrl. Le mlada leta so ga ovirala, da ni zasedel prestola. Sedaj pa, ko je postal polnoleten, mu po vsej pravici pripade cesarska krona. Maksencij je zlorabil mladost mojega sina ter se je siloma polastil cesarske oblasti, sedaj pa neče nič več slišati o njem ter hoče biti edini vladar.

Timotej: Resnično je sicer, kar govoriš. Toda moč je mnogokrat nad pravico. In Maksencij ima tako vojno moč, da mu Konstantin nikakor ni kos. Zato jaz ne vidim nikaškega upanja, da bi on kdaj mogel postati cesar.

Helena: Jaz pa trdno upam, da se bo to zgodilo. Podpirala bo mojega sina neka moč, ki je pa vaša vojska ne pozna: moč krščanskega Boga!

Timotej (zasmehljivo): Na krščanskega Boga se zanašate? No le poskusite! Potem se bo pa Maksencij še hujše maščeval, ako pride tvoj sin kot kristjan njemu v roke. Le povej mu, naj bo previden; grozdje je še preklislo.

Helena: Jaz ne odstopim od svojega upanja, cesarski namestnik. Zdi se mi, da nekako plašno poslušáš moje besede.

Timotej: Ne domišljaj si, Presvetla; moč mojega cesarja je nepremagljiva.

9. prizor.

Vojak nastopi.

Vojak (namestniku): Cesar prihaja ter želi s teboj govoriti. (Vojak odide.)

Timotej: Priložnost je tu, svetla cesarica, da govoriš sama s cesarjem, ter mu pojasniš položaj svojega sina.

Helena: Veseli me zares, da bom mogla osebno to storiti.

Timotej: No, jaz pa sem prepričan, da besede ne bodo nič pomagale; le bitka more odločiti, kdo bo vladar celega cesarstva. Toda molčimo. Cesar že prihaja. (Oba stopita v kraj.)

10. prizor.

Maksencij vstopi, ž njim več vojščakov.

Timotej: Zdrav bodi, moj milostljivi cesar. (Se globoko prikloni.)

Helena: Tudi jaz ti izrekam pozdrav; že dolgo nisem imela te priložnosti.

Maksencij (jo zasmehljivo pogleda). — (Namestniku): Kdo je ta žena?

Timotej: Cesarica Helena je, mati bodočega cesarja Konstantina.

Helena: To sem in bom tudi ostala. Sicer se je Konstancij krivično ločil od mene ter se poročil z Deoklecijanovo hčerjo. Tudi mojega sina Konstantina mi je ugrabil ter ga vzel na svoj dvor. Postala sem vdova ter izgubila sina, toda le za nekaj časa. Sedaj je moj soprog mrtev, Konstantin pa se je vrnil ter bo zasedel prestol, do katerega ima popolno pravico.

Maksencij: Cesar ne bo on postal nikoli; to mu kar kratko povej. Moje vojske so pripravljene, da planejo na njegova krdela in jih zdrobe. Gorje mu, ako pride v naše roke. Ta upor mu bo še presedal.

Timotej: Njegovo vojsko so sicer pomnožili kristijani, vendar pa je še desetkrat manjša, kot naša.

Maksencij: In kljub temu se drzne hrepeneti po prestolu? V najkrajšem času bom dal svoji armadi povelje, naj udari proti njemu. Gorje ti, Konstantin, gorje! Moja silna vojska bo zmlela peščico tvojih vojakov. (Namestniku). Poišči ti sam Konstantina ter mu napovej vojsko.

Helena: Storite, kar vam drago; krščanski Bog svojih ne bo zapustil; pokazal bo svojo moč. To moje upanje je nepremagljivo.

Maksencij: Nikakor ne! Zmagal ne bo nevidni Bog, zmagala bo močnejša vojska. Pripravi se, Konstantin! Tvoje ure so štete!

(Konec II. dejanja.)

III. dejanje.

1. prizor.

Vrt cesarja Konstantina.

Liberat, Klavdij.

Liberat: Si že čul kaj o vojski?

Klavdij: Ne še; znabiti se bo pa zadeva med obema cesarjema mirnim potom poravnala. Zdi se, da se je Maksencij nekoliko pomiril.

Liberat: O Konstantinu sem jaz prepričan, da je miroljuben in ne mara prelivati krvi, ako ne bo skrajne sile.

Klavdij: Radoveden sem, kako naju iščejo v armadi krutega Maksencija; nihče ne ve, kam sva izginila. Ako trčite vojski skupaj in naju ugleda Maksencij v vrstah Konstantinovih, se bo kar penil jeze.

2. prizor.

Martin od desne.

Martin: Cesarica Helena se je ravnokar povrnila v cesarsko palačo; govorila je z Maksencijem, ki je že zbral celo armado, da ž njo napade Konstantina. Cesarski namestnik je že poslan h Konstantinu, da mu napove vojsko, zato se mora tudi naša vojska urno pripraviti na boj.

Liberat: Torej bo le vojska. Timotej prihaja sem, praviš, da napove našemu cesarju vojsko? Kaj bo pač rekel, ko naju tukaj ugleda?

Klavdij: Huda jeza ga bo razjedala, ker sva zapustila armado, katero sva tolikokrat zmagonosno vodila v boj; sedaj sva pa njegova sovražnika.

Martin: Kmalu se bo razlegel bojni klic. Kdo bo zmagal? Naša vojska je majhna.

Liberat: Toda pogumna je, in jaz zaupam ne le na hrabrost naše armade, temveč še bolj na pomoč krščanskega Boga, (pogleda na desno). Glejte, tam prihajata cesar Konstantin in njegova mati; skoraj bosta tukaj. (Vsi trije stopijo proti ozadju.) — (Konstantin od vojakov spremljan vstopi. Helena in spremljevalke vstopijo od desne.)

3. prizor.

Helena, Konstantin.

Helena (vstopi): Bodi pogumen, ne boj se, podaj se v boj v imenu krščanskega Boga!

Konstantin: Kako morem upati na zmago, ker je Maksencijeva armada tako silna? Draga mati, ako se prične boj, se ne vrnem več živ. (Zase). In vendar se mora zgoditi; vojski se ne morem ogniti; tako zahtevajo moje hrabre čete, ki hočejo tvegati kri in življenje, da mi pribore cesarski prestol.

Helena (položi roko Konstantinu na ramo): Konstantin, čuj moj nasvet, kliči na pomoč krščanskega Boga, potem pa trdno zaupaj na njegovo pomoč! To moraš obljubiti meni, svoji materi, predno se ločiva. Tvoja vojska bo z njegovo pomočjo gotovo premagala sovražne čete. Že mnogo sem molila k Bogu kristijanov. Moje zaupanje me ne bo varalo.

Konstantin: Mati! Kako bi se mogel zanašati na Boga, ki mi je tuj? Zaupati morem le na pomoč svoje armade; ako pa Maksencij zmaga, potem pa gorje meni in moji vojski!

4. prizor.

Vojak (vstopi od desne): Timotej, cesarski namestnik želi vstopiti.

Konstantin (vojaku): Naj vstopi. Gotovo prihaja zato, da mi napove vojsko.

5. prizor.

Timotej (od desne): Legijoni cesarja Maksencija so pripravljene; on ti zapoveduje, da se mu vdaš. (Liberatu in Klavdiju): Kako pa prideta vidva semkaj? Zakaj sta zapustila naše vrste ter sta postala beguna? Pokorila se bosta za to izdajstvo. Gotovo vaju je speljala mati cesarica. Maščeval se bom nad vama, to prisegam! Ti pa, Konstantin, pohiti, da se pokloniš cesarju, ki čaka na te.

Konstantin: Naj le čaka! Moja vojska je pripravljena, da se pomeri ž njim. Življenje ali smrt! Ura odločitve je napočila. Poskusil bom. Poklical bom krščanskega Boga na pomoč, da zmagam z njegovo pomočjo. Njegova močna roka naj podpira mojo vojsko. (Svoji materi). Prosi za me, draga mati, svojega Boga, katerega kličem tudi jaz na pomoč. Ako zmagam, bo celo rimsko cesarstvo molilo in častilo edino le krščanskega Boga in ne bo nikoli več od njega odstopilo. (Vsi pokleknejo razen cesarskega namestnika.) — (Konstantin moli z razprostrtimi rokami.) — (Med igranjem melodije na harmoniju.) O mogočni, silni Bog kristjanov! Ozri se na me! Pomagaj mi in moji armadi, da premagam svojega nasprotnika, ki sovraži tudi Tvoje ime. Podeli mi zmago! Posvetil Ti bom celo rimsko cesarstvo. Veroval bom v Tebe ter Ti zidal cerkve in kapele! Učil bom rimske podanike, da bodo verovali le v Te in v nobenega družega boga! Krščanski Bog! O silni Bog! Vodi mojo vojsko, da slavno zmaga. Pokaži svojo moč ter proslavi svoje ime pred celim svetom. (Vstane.) Na noge, vi vojvode (vsi vstanejo), stopite na čelo armadi. Naprej v boj! Slava krščanskemu Bogu!

Martin (se ozre v višine): Poglejte! Tam v oblakih žari križ, svitli žarki plamte iz njega. V križu, glejte, bleščeči napis: V tem znamenju boš zmagal. To je znamenje zmage; krščanski Bog je z nami. (Vsi zro z začudenjem v prikazen.)

Helena (po kratkem odmoru vsiklikne vesela): Križ bo šel pred teboj, tvoja molitev je uslišana; zaupaj, moj sin, in se raduj. Zmagal boš v znamenju križa!

Konstantin: O Bog kristjanov, kako si mil in dober! Biti hočem vedno tvoj zvesti služabnik. Moje bojno znamenje bodi križ, ki bo šel pred mojo vojsko. Martin, hiti! Pritrdi križ na bojno zastavo. To zastavo bom nosil lastno-ročno pred svojimi trumami. (Martin odide.)

6. prizor.

Timotej (zasmehljivo): Naj le gre, kamor hoče. Maksencija križ že ne bo premagal.

Helena: Vojskovodja, ne govori tako, ker ne poznaš moči križa in križanega Boga! (Proti spremstvu): Eno željo gojim že davno v srcu: da bi našla dragoceni križ, na katerem je umrl naš dobri Odrešenik. Že pred meseci sem odposlala v Jeruzalem trumo vojakov ter jim naročila, naj kopljejo na gori Kalvariji in iščejo križ tako dolgo, dokler ga ne najdejo. O mili Kristus, izpolni mi to mojo srčno željo! — Saj bo Tebi v slavo!

7. prizor.

Konstantin: Sedaj pa, Timotej, pojdi in sporoči svojemu cesarju, da se mi je prikazal križ krščanskega Boga v solnčnem svitu. To je znamenje, da bom zmagal. Midva pa ostaniva v prijaznosti, kakor sva bila, saj ti nisi kriv tega! Kriv je Maksencij, ki je ukazal brez števila kristijanov pomoriti. On še vedno zaupa v svoje malike. Toda znamenje križa na moji zastavi mu bo v strah in grozo. Žal, da tudi ti nočeš verovati v pravega Boga, če tudi si videl križ in bral napis. Kdo bi mogel dvomiti, da ga je poslal Bog kristijanov? Paganski bogovi tega ne morejo storiti.

Timotej: Maksencij ne potrebuje pomoči križa, pa tudi ne svojih bogov, saj je njegova vojska zadosti močna, da premaga tebe in tvojo slabotno armado.

Konstantin: Vidim, da se še upiraš klicu krščanskega Boga, ker še dvomiš. Moči nima križ sam na sebi, temveč Tisti, ki mi ga je poslal. (Martin vstopi z zastavo.) Toraj si prinesel zastavo, Martin! (Namestniku.) Glej čudovito zna-

menje! V tem znamenju bom premagal silno armado svojega sovražnika. V boj s križem v imenu našega mogočnega Boga! Za menoj, vi vojskovodje, borite se hrabro za krščanskega Boga in rimsko cesarstvo. Hurá!

(Pri zadnjih besedah plane Konstantin s zastavo v roki proti ozadju odra; vsi hite za njim, izvzemši cesarskega namestnika, cesarice Helene in njenih spremljevalk.)

Živa slika:

Meglen zastor. V višini plava sv. križ z napisom: »In hoc signo vinces«. Konstantin stoji pred svojo vojsko, v eni roki drži meč, v drugi bandero, s križem na vrhu. Njegovi vojščaki držé v rokah meče ali sulice pripravljene, da udarijo. Petje: »Molitev«.

(Konec III. dejanja.)

IV. dejanje.

1. prizor.

Vrt cesarja Konstantina.

Damaz, Tomaž, Vit, Valerijan.

Damaz: Zopet smo prosti; še toliko časa niso imeli, da bi nas obsodili. Niso nas mogli dalje mučiti, ker je Maksencij vse svoje vojake poslal v boj zoper Konstantina. Ječe so odprte in jetniki izpuščeni, da vstopijo v Maksencijevo vojsko. Ako Maksencij zmaga, se bo zopet začelo preganjanje znova. Toda mi bomo stanovitni tudi znanprej, kot smo bili doslej, ter bomo radi žrtvovali življenje za našega gospoda Jezusa Kristusa.

Tomaž: Če pa zmaga Konstantin, bodo pa za nas nastopili boljši časi.

Vit: Potem, prijatelji, ne bo treba več trpeti muk in preganjanja. Prosti bomo in očitno bomo lahko molili svojega Boga. Konstantin je šel v vojsko kot kristijan in jaz upam trdno, da bo močna roka našega Boga ž njim.

Valerijan: Srčno bomo molili k njemu, da podeli Konstantinu zmago. Potem bodo molili našega Boga po celém cesarstvu.

Damaz: Prijatelji, pohitimo proti bojišču, kjer divja huda bitka; znabiti moremo še Konstantinu kaj pomagati?

Tomaž: Prav imaš! Hitimo urno na pomoč.

Vit: Kako jim moremo pomagati, ker smo brez orožja?

Valerijan: Križ bo naše orožje; v njem je taka silna moč, da se jej sovražnik ne bo mogel ustavljati.
(Vsi štirje odidejo.)

2. prizor.

Timotej in njegov spremljevalec Boštjan prideta od desne.

Timotej (potr): Še vedno nobenega poročila o naši zmagi? Kaj pa, ko bi morda podlegla silna armada Maksencijeva mali vojski Konstantinovi? Jeli res morda križ pomagal Konstantinu? Ne! To ni mogoče. Močnejši mora zmagati, in bo tudi zmagal. Peščica Konstantinovih vojakov se je drznila upreti armadi cesarjevi; mu bodo li pomagali nevidni meči? Ti si zelo nepremišljeno ravnal, Konstantin, ker si hitel naravnost v pogubo! Tisti križ, v katerega si stavil vse upanje, ti bo prinesel največjo sramoto; da, pahnil te bo celo v žalostno smrt. Konstantin, moj prijatelj, če si tudi mislil, da imaš pravico do cesarskega prestola, bi moral vendar počakati ugodnejše priložnosti, ne smel bi tako drzno napasti presilnega Maksencija. Skoraj mi je žal za te in za tvoje vojščake, ki jih bo posekal meč cesarskih! Zakaj me nisi poslušal? Bilo bi tebi v korist! Toda sedaj je prepozno; ti si sredi bojne vihre, odločitev se ti bliža, ali zmagaš ali pa umreš! (Cesarica vstopi od desne.)

3. prizor.

Helena: Ti tukaj, cesarski namestnik? Čula sem, da se nisi udeležil strašne bitke, zato tudi nisi kriv groznega krvoprelitja. Hvala Ti!

Timotej: Ne tako! Namenjen sem ravnokar v boj! Sukal bom neustrašeno meč nad glavami sovražnikov; ne bom počival, da padem ali zmagam s tovariši.

Helena: Znamenje križa bo tudi tebe premagalo; tudi tvoj tilnik se bo upognil pred njim; saj ima križ neko moč, kateri se ne more ustavljati nihče!

Timotej: Kako bi mogel pač zaupati križu, ki kali mir v rimski državi? Zakaj zapuščate bogove, katere častimo v naši državi, in ki nam bodo tudi podelili zmago? Ti bogovi

se bodo strašno maščevali nad vami, gorje vam! Čaka vas za vašo nezvestobo smrt na križu, ki ga častite.

Helena (odločno): Kako, ti se drzneš že sedaj izrekati obsodbo nad nami? Mi ne zaupamo na križ, temveč na Onega, ki nam ga je poslal. Križ je le znamenje našega Boga; on bo pokončal tiste, ki ga sovražijo.

Timotej: Prazne besede! Zmagal ne bo ne križ, ne vaš nevidni Bog, zmagala bo naša premoč.

Helena: O tem se bomo kmalu prepričali!

Timotej: Svojemu cesarju hitim na pomoč. Skoraj mu bomo vsi častitali k slavni zmagi! (Odideta na levo.)

4. prizor.

Helena (svojim spremljevalkam): Kako trdovraten je ta človek; neče odstopiti od svojih bogov, če tudi je videl na lastne oči prikazen križa. Zvest hoče ostati svojemu cesarju, ko bi moral ž njim iti tudi v smrt!

Eleonora: Saj je to njegova dolžnost, svitla cesarica, dokler še vlada njegov cesar; ako bi se odpovedal bogovom, bi mu Maksencij vzel službo in vse časti ter bi se nad njim maščeval. Še danes se mora odločiti. Ako bo Maksencij premagan in zmaga tvoj sin, potem bo tudi namestnik zapustil svoje bogove ter veroval v križ in križanega Boga.

Helena: Mogoče, toda težko se bo to zgodilo; saj celo prikazni ni hotel verovati.

Regina (pogleda na desno za kulise): Vojak hiti semkaj, gotovo prinaša veselo novico.

Helena: Morda je že konec bitke! O, da bi prinesel vest o naši zmagi.

5. prizor.

Vojak (vstopi od desne): Blaga cesarica! Z velikim trdom smo našli od tebe zaželeni križ. Izkopali smo kar tri križe ter nismo spočetka vedeli, kateri je pravi. Šele čudež

je pokazal pravega. Prinesli smo ga s seboj ter ti ga bomo takoj izročili. Še čisto nestrohnjen in ohranjen je, kot bi ga šele včeraj zakopali v zemljo.

Helena: Toraj pravi križ našega Boga je došel k nam; hitimo ga pogledat in počastit! (Vsi odidejo.)

6. prizor.

Timotej (od leve z Boštjanom): Kako? Ali sem prav videl? Ali me ne varajo moje oči? Konstantinove čete preganjajo naše! Maksencij! Kje je tvoja moč? Te je li res premagal križ? O strašna prevara!

7. prizor.

Martin (vstopi, držeč meč v roki, kliče veselo): Zmaga je naša! Maksencij Rima ne boš videl več! (Namestniku.) Konstantin je zmagal! Maksencij je zbežal, planil je v valove reke Tibere ter je v njej utonil. Njegova vojska je ujeta. Cesar Konstantin bo kmalu imel slovesen vhod v mesto; rimsko ljudstvo ga bo z veseljem sprejelo. Križ nas je vodil v bitki; Bog nam je podelil zmago! Sedaj pa pohitim k cesarici, da ji sporočim preveselo vest! (Odide na desno.)

8. prizor.

Timotej (vije obupen roke.) Maksencij, moj cesar! Nikdar več te ne bom videl. Vse upanje sem stavil v tebe, sedaj si pa mrtev. Ali te je mar umoril tisti križ? Te je li on pahnil v pogubo? Tega nisem pričakoval. Kje je tvoja moč? Tvojega cesarstva je konec; konec pa tudi tvoje slave. Kaj bo z menoj, ki sem tako slepo izvrševal tvoja kruta povelja? Vsak, ki me pozna, se bo maščeval nad menoj. Da, preganjali me bodo vsi, katerim sem bil strašen sovražnik! Moje telo bodo prebodle sulice tistih, katerim sem obljubil maščevanje. Ne upam se več nazaj v Rim, kajti tam me čaka mučilno orodje. Moja osoda je zapečatená, če mi tudi prizanese Konstantin; vojskovodje me bodo umorili. Raje si zasadam sam meč v srce (potegne meč) ter sledim svojemu cesarju v smrt.

(Počasi se stemni.)

(Boštjan priskoči.) Boštjan, pomagaj mi! Ti si me zvesto spremljal na mojih krivih potih in si bil priča mojih hudih dejanj; toda ti si ostal čist in nedolžen. Ne zapusti me, dokler me ne zdrobi maščevanje ljudstva in srd krščanskega Boga. Glej, mrači se; ostani pri meni, dokler me ne odreši smrt iz tega strašnega položaja! (Vstane.) Groza mi stresa kosti; pred seboj vidim kri nedolžnih kristijanov, kri, ki teče v potokih.

Živa slika:

Ozadje se odpre. Helena in njene spremljevalke stoje nepremično s križem pred namestnikom. Helena objema križ, spremljevalki klečite ob njem, ena na desni, druga na levi.

Timotej (zre srpo križ ter vsklikne bolestno, prestrašeno): Križ, ako hočeš, umori me. Pokončal si mojega cesarja, pokončaj še mene. (Se zgrudi v naročje svojemu spremljevalcu in končno poklekne.)

Ob enem poje zbor za odrom:

O križ izvoljeno drevo — Z rešnjo krvjo oblito,
 Nosilo Jezusa Telo, — Oh, bodi nam častito!
 O sv. križ, nebeški ključ! — Ponižno te častimo,
 Zvestobo obljubimo!

(Konec IV. dejanja.)

V. dejanje.

1. prizor.

Trg v Rimu.

Helena in njene spremljevalke, **Liberat**, **Klavdij**, **Martin**.

Martin (z zastavo v roki): Popolnoma nepoškodovana je ostala zastava. Komaj so jo ugledali Maksencij in njegovi vojščaki, že so začeli divje bežati. Naši so udrli za njimi, ter jih preganjali tako dolgo, dokler niso premagali cele vojske.

Liberat: Milostna cesarica! Lepo je bilo videti, kako so naši vojaki sukali sulice; sovražniki so padali na tla še poprej, predno jih je doseglo orožje. Maksencij je bežal, ter planil v Tiberu, da ni prišel v pest Konstantinu.

Helena: To bi se pa ne bilo nikdar zgodilo, ko bi nam ne pomagal naš Bog; zato ga hočemo vedno hvaliti in častiti ter širiti Kristusovo vero po celem cesarstvu.

Klavdij: Mi pa zahvaljujemo tebe, milostna cesarica, ker si nas ti pripeljala na pravo pot. Tvoja beseda in milost našega Boga sta nas v zadnjem trenutku rešili strašne pogube.

Liberat: Vsi pa hočemo odslej oznanjevati vsem narodom in še posebno našemu ljudstvu čast in moč križa, ki nas je v vojski tako zmagoslavno vodil!

Martin: Dosedaj je bil križ znamenje sramote, odslej bo pa znamenje največje časti; saj je rešil celo rimsko cesarstvo strašne nesreče. Zraven pa ne pozabimo, da je na njem visel sam Bog.

Helena: Ko sem se namestniku s križem bližala, se je kar tresel strahu ter se je zgrudil na tla, kakor bi ga zadela strela. Sedaj bo pač tudi on spoznal moč našega Boga, kateremu se je tako trdovratno upiral. Toda glejte, tu prihaja moj sin, ves srečen zaradi slavne zmage.

2. prizor.

Konstantin (od leve; — spremljajo ga vojaki; — materi): Kako velike reči je storil tvoj in moj Bog, mati! Hvaliti ga hočem na veke, ker nas je z znamenjem križa vodil k tako slavni zmagi. Ta križ naj se lesketa odslej na mestnih vratih in stolpih; na vseh trgih in potih ga hočem postaviti v počeščenje, da bo spominjal vsakoga na to veliko zmago, ki nam jo je naklonil krščanski Bog. Lepša naj krono na moji glavi in na glavah mojih naslednikov, v slavo tistemu, ki je iz ljubezni do ljudi na njem prelił svojo kri, ter ga tako povzdignil do najvišje časti. Da, s spoštovanjem se mora sv. križu klanjati vsak Rimljan! Vi pa, vojvode, oznanujte sv. križ vsem prebivalcem cesarstva, da ga vsi spoznajo, ter slavé in poveljujejo njega, ki ga nam je poslal.

Martin: Mi pa, svitli cesar, ti prisegamo večno zvestobo, nikdar nas ne bo več zapeljalo tuje božanstvo. Kdor ne časti krščanskega Boga in njegovega križa, je sovražnik cesarjev in sovražnik rimskega ljudstva.

Helena: Nikdar ne bomo pozabili neizrekljive ljubezni božje. (Sinu.) Tudi namestnik se je spreobrnil. Prišel mi je v roke pravi križ našega Boga; postavila sem ga pred njega in v trenutku se je omehčalo njegovo trdovratno srce; zgrudil se je ter tudi on spoznal moč križa. Glej, tam prihaja, gotovo zato, da te prosi milosti.

Konstantin: Rad mu odpustim; ostane naj v časti, ki jo je imel doslej. Saj je bil moj prijatelj od mladih nog; naj vlada državo še naprej kot moj namestnik.

3. prizor.

Timotej (od desne): Ali se smem bližati tebi, o mo-gočni, zmagoslavni cesar, bivši moj prijatelj? Umoriš me

lahko; saj sem to zaslužil. Vendar se drznem v imenu starega prijateljstva prositi, da mi prizaneseš. Sprejmi me v svojo vojsko; pokoriti se hočem za vsa huda dejanja, ki sem jim zakrivil. Odpusti mi; saj ni bila to moja lastna krivda, ampak krivda mojega bivšega cesarja, kateremu sem služil. Sedaj se je vse spremenilo. Moja čast je uničena ter...

Konstantin (mu seže v besedo): Ne. Pozabljeno naj bo vse. Ti ostaneš moj prijatelj in moj namestnik v cesarstvu. Vladal boš v mojem imenu še naprej; toda spoznavati boš moral Kristusovo vero; to mi moraš priseči.

Timotej: Prisežem Ti! Križ sem videl sam: premagal je tudi mene. Postati hočem učenec tistega, ki ga je poslal. Bridko sem že obžaloval, ker sem sramotil križ in preganjal častilce Križanega. Odslej pa hočem po vsem cesarstvu oznanjevati slavo križa, ki ne bo več znamenje sramote, ampak znamenje časti in zmage.

Konstantin (mu poda roko): Vladajva cesarstvo skupno v slavo krščanskega Boga. (Okoli stoječim.) Vsi pa, ki ste bili priča velikih dogodkov, ne pozabite nikdar služiti mogočnemu Bogu in slaviti križ, v katerega znamenju smo zmagali.

Sklepna živa slika:

Na desni v ozadju cesarica Helena s Kristusovim križem; ob strani kleče spremljevalke. Vojska s cesarjem Konstantinom na čelu se klanja križu pojoč:

Končana zdaj je kruta bitka,
pagana zmagal je kristjan,
svobodna zdaj je vera naša,
napočil Kristus je dan.

Le v Kristusu je naša zmaga,
to znamenje nam govori,
„le kvišku, kvišku o kristjani“
zahvalna pesem se glasi.

(Zl. Fr. Pavšič.)

(Bengaličen ogenj.)

»Molitev« z napevom ob koncu 3. dejanja ter drugi pesemski napevi se dobé proti molitveni odličnosti pri Kat. slav. inštitutu v Mekinjah.

Narodna in univerzitetna
knjižnica

© NUK

00000445292

